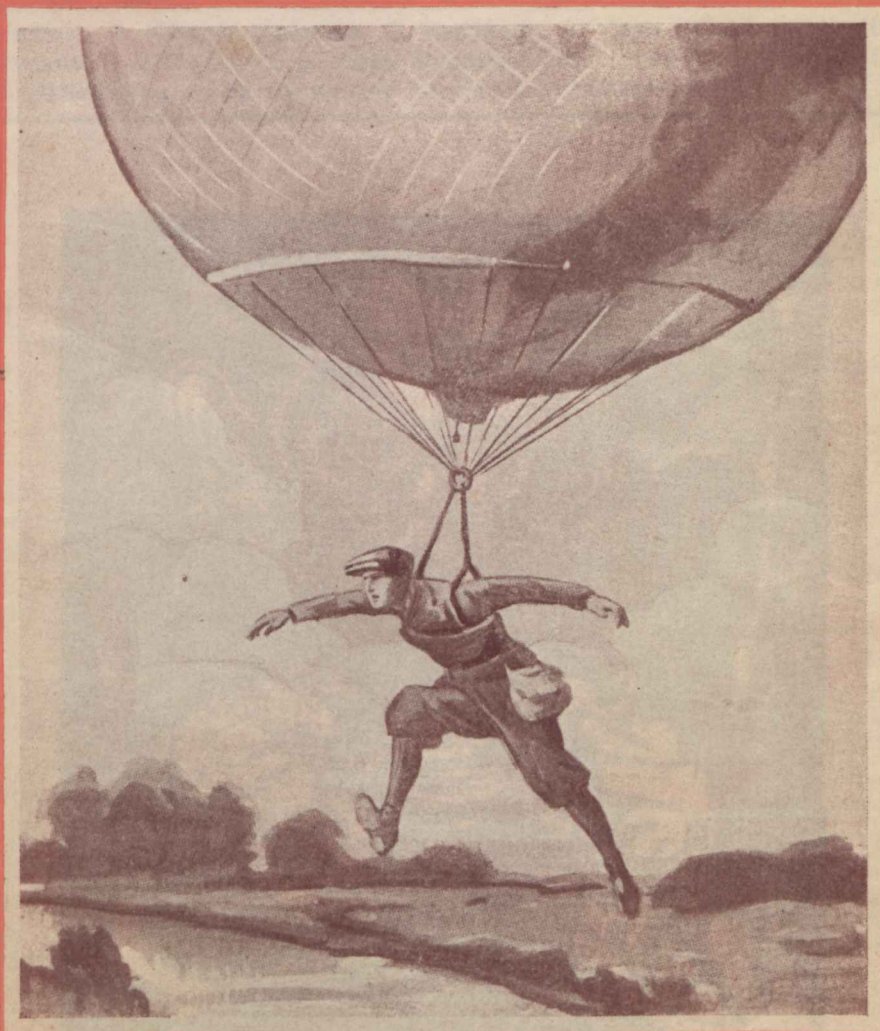

NOORUSMAA

EESTI NOORSOO AJAKIRI

TEINE AASTAKÄIK

S I S U.

Conan-Doyle, Eesti keele A. Viidik — Kuidas brigader päästis sõjaväe.
— Anna Brigaderi järgi K. Aben — Pöialpoiss. — L. L. — Sel kevadel. —
G. Brandesi järgi B. Linde — Õigest lugemisest. — M. Laarman — Puulõike
ajaloost ja tehnikast. — P. Kallits — Õngitsemine on terveim sport. — Seitsme-
penikoorma saapad. — Loodusesõbra nurk. — Male — Kabe.

NOORUSMAA

EESTI NOORSOO AJAKIRI

Nr. 11.

Jaanikuu

1927.

Toimetuse juhatajad: J. Käis, M. Laarman, E. Martinson. :: Vastutav toimetaja: E. Martinson. :: Väljaandja: Eesti Õpetajate Liit. :: Toimetuse ja talituse aadress: Tallinn, Rataskaevu nr. 22. Toimetuse kõnetunnid esmaspäeval ja reedel k. 12—1.

Ed. Viiralt.

Skulptor.

Brigader Gerardi seiklused.

Kuidas brigader päästis sõjaväe.

A. Conan-Doyle. Inglise keelest A. Viidik.

„Nüüd teie küsimused!“ ütlesin.

„Te vannute, et vastate nad õieti?“

„Vannun aumehe ja sõduri au juures. Lubasin, nagu näete, hirmsa asja, kuid mis oli see võrreldes sellega, mis sain vastu?“

„See on väga aus ja huvitav leping,“ ütles ta, tõmmates taskuraamatu taskust. „Kas oleksite hää ja pööraksite silmad prantslaste laagri poole?“

Pöörasin pilgu laagri poole, mis asus meie all lagendikul. Vaatamata viieteistmiililise vahe pääle võis näha selge õhu tõttu viimse kui peensuse väga täpselt. Olid näha pikad telkide ja onnide read, ratsavägi ja tumedad kohad, mis tähendasid kümne suurtükipatarei asukohta. Milline piin mõtelda, et all ootab mu suurepärase rügement, ja teada, et ta iialgi ei näe oma koloneli! Ühe eskadroniga ma oleksin pühkind maapinnalt kõik need kõriloikajad. Mu silmad täitusid pisaratega, peatudes laagri nurgas, kus teadsin olevat kaheksasada meest, kellest igatüks oleks surnud oma koloneli pärast. Kuid mu piin hajus, kui nägin telkide taga suitsusambaid, mis tõusid Torres Novase pääkorterist. Sääli oli Massena ja, Jumal tänatud, minu elu hinnaga võis täna öösel teostuda mu ülesanne. Uhkuse ja vaimustuse hoog täitis mu rinna. Oleksin tahtnud omada kõuehääle, et hüüda neile: „Mäletage, et see olen mina, Etienne Gerard, kes sureb, et päästa Clauseli väge!“ Tõepoolest, halb oli teada, et pidi tehtama sarnane õilne tegu, ega ole kedagi, kes teaks jutustada sellest.

„Noh,“ algas röövlipäälilik, „te näete laagrit ja näete ka teed, mis viib Coimbra poole. See on täidetud teie vooride ja haigevankritega. Kas tähendab see, et Massena hakkab taganema?“

Võis näha tumedat liikuvat vankrite rida ja vahetevahel terase välgast saatjate sõjariistult. Jättes kõrvale mu töotuse, selles ei olnud midagi

iseäralikku, mõõnda, mis oli selge ilma selletagi.

„Ta tahab taganeda,“ ütlesin.

„Coimbra kaudu?“

„Ma usun, nii.“

„Kuid Clauseli vägi?“

Kehitasin õlgu.

„Iga rada lõunapoole on suletud. Ükski teade ei saabu sinna. Kui Massena taganeb, siis Clauseli vägi on mõistetud hävinemisele.“

„Ta peab katsuma oma õnne,“ ütlesin.

„Palju mehi tal on.“

„Umbes neliteist tuhat.“

„Palju ratsaväge?“

„Üks brigaad Montbruni divisjonist.“

„Missugused rügemendid?“

„4. küttide, 9. husaaride ja kürassii-ride rügement.“

„Päris õige,“ kinnitas ta, vaadates oma taskuraamatusse. „Pean ütleva, et räägite õigust, ja taevast hoidku teid, kui te seda ei teeks. Siis ta luges üle terve väe, divisjoni divisjoni järele, küsides iga brigaadi koosseisu. On vaja ütelda, et oleksin lasknud pigem välja kiskuda oma keele kui oleksin ütelnud sarnaseid asju, poleks mul olnud ees suuremaid asju. Oleksin talle kõik teatanud, et aga ainult päästa Clauseli vägi.“

Lõpuks ta sulges oma taskuraamatu ja pani ta tagasi tasku. „Olen teile tänulik nende teadete eest, mis homme saabuvad lord Wellingtonile,“ ütles ta. „Te olete täitnud lepingu; nüüd on minu kord teda täita. Kuidas te soovite surra? Sõdurina eelistate muidugi mahalaskmist, kuid mõned arvavad, et hüpe Merodali tipult alla on kergem. Väga paljud valivad selle, kuid kahjuks meie iialgi ei ole saanud pärast küsida nende arvamist. Siin on saag, mis küll ei näi olevat väga armastatud. Muidugi, meie võiksimme ka puua teid, kui sel on halvaks küljeks, et peab minema alla

puude juure. Igatahes, lubadus on lubadus, ning te näite olevat tore poiss, ja me ei pea paljuku vaeva näha teie soovide täitmiseks.“

„Teie vastasite,“ vastasin, „et pean surema enne keskööd. Ma sellepärast valin ajaks just üks minut enne seda aega.“

„Väga häa,“ ütles ta. „Sarnane kiindumine elusse on küll lapselik, kuid teie soovid täidetakse.“

„Mis viisisse puutub,“ jätkasin, „siis ma armastan surma, mida näeks terve maailm. Pange mind sellele puuriidale sääl ja põletage elusalt ära, nagu põletati enne mind pühi ja uskannatajaid. See ei ole harilik lõpp, vaid sarnane, mida võiks keisergi ka destada.“

See mõte näis teda väga lõbustavat.

„Miks mitte?“ ütles ta. „Kui Massena saatis teid siia luurama, siis ta võib arvata, mis tähendab tuli mäeharjal.“

„Just nii,“ ütlesin. „Te arvate niisama kui minagi. Ta arvab, ja kõik saavad teada, et mina surin kui sõdur.“

„Ma ei näe, miks ei peaks nii juhtuma,“ ütles röövel oma pörguliku naerutusega. „Ma saadan teile onni kitseliha ja veini. Päike vajub, kell on umbes kaheksa. Nelja tunni pärast olge valmis surema.“

Ilus oli maailm, millest pidin lahkuma. Vaatlesin kuldset virvendust all, kus loojeneva päikese viimsed kiired paistsid Taguse sinist vett ja hõõgusid inglise laevade valgeil purjedel. See oli väga ilus ja lahkuda väga valus. Kuid oli asju ilusamaid sellest. Surmaste pärast, au ja kohuse pärast, armastuse pärast, see on kaugelt suurem kaunidusest, mis võib näha meie silm. Imetus mu enda õilsest teost täitis mu rinna, ning pähe tõusis küsimus, kas saab ükski hing iial teada, kuidas säädsin enda keset märktuld, mis päästis Clauseli väe. Lootsin ja palusin seda, sest milline trööst oleks see olnud mu emale, milline eeskuju sõjaväele, milline uhkus mu husaaridele! Kui De Pombal tuli viimaks mu onni toidu ja viinaga, siis oli mu esimene palve, et ta kirjutaks teate mu surmast ja saadaks prantslaste laagrisse. Ta ei

vastanud sõnagi, kuid ma sõin parema isuga, teades, et mu imestustäratav saatus ei jää päris tundmatuks.

Olin sääl umbes kaks tundi, kui uks avanes ja päalik vaatas sisse. Oli pime, kuid röövel tõrvikuga seisis ta kõrval ning selle valgusel nägin ta silmi ja hambaid läikivat, kui ta rääkis.

„Valmis?“ küsis ta.

„Veel ei ole ju aeg.“

„Te tahate ikka veel viimsel minutil?“

„Lubadus on lubadus.“

„Väga häa. Olgu siis nii. Meil on omavahel veidi kohut mõista, sest üks poistest on eksind. Meil on oma selged säädused, mis ei hooli sellest, kes on eksija, nagu De Pombal võib ütelda teile, Siduge ta kinni ja viige puude otsa, De Pombal, ja ma tulen vaatama, kuidas ta sureb.“

De Pombal ja mees tõrvikuga astusid sisse, kuna päaliku sammud kauge nesid. De Pombal sulges ukse.

„Kolonel Gerard,“ ütles ta, „peate usaldama seda meest, sest ta on minu poolehoidja. Surm või elu! Meie võime päästa teid. Kuid ma riskin paljuga, ning mulle on tarvilik kindel lubadus. Kui meie päästame teid, kas te tagate, et meid võetakse hästi vastu prantslaste laagris, ja et minevik unustatakse?“

„Tagan seda.“

„Ning ma usaldan teie ausust. Nüüd ruttu, ruttu, ei ole silmapilkugi aega! Kui see koletis tuleb tagasi, siis oleme kõik kolm kadund.“

Vaatasin hämmastusega, mis ta tegi. Ta võttis pika köie ja mässis selle ümber mu surnud seltsimehe keha ning sidus talle kaltsu ümber suu, nii et ta nägu oli peaaegu kaetud.

„Lamage siin!“ ütles ta ja pani mu pikali surnukeha asemele. „Neli meest ootavad, ja nad panevad selle siin tule riidale.“ Ta avas ukse ja käskis midagi. Mõned mehed astusid sisse ja kandsid Duplessis'i välja. Ma ise pikutasin põrandal, lootuse ja imestuse vaheldudes minus.

Mõne minuti pärast De Pombal ja ta mehed olid tagasi.

„Teie olete tuleriidal,“ ütles ta, „Keegi ei või ütelda, et see ei ole teie,

„nagu oleks tuld pursand Merodali tipust...“

ja teie olete nii mähitud ja seotud, et keegi ei oota teilt liigutust ega häält. Nüüd jääb ainult välja kanda Duplessis'i keha ja alla tõugata Merodali kuristikku.“

Kaks meest haarsid mu pääst, kaks jalgadest ning viisid mu, kange ja liikumatu, välja onnist. Saades välja onnist oleksin peaaegu karjatand imestuse pärast. Kuu oli tõusnud puuriida tagant ning tema hõbedases valguses paistis selgesti mehe kuju. Röövlid olid laagris või tuleriida ümber, sest keegi ei peatand meid. De Pombal juhtis mehed mäeveerule. Ühe silmapilguga olime varjus ning nüüd mind lubati jälle

käsi-jalgu tarvitada. De Pombal näitas kitsast, keerlevat rada.

„See tee viib alla,“ ütles ta, ja siis korraga: „Dios mio, mis see on?“

Hirmus kisa kostis altpoolt. Nägin, kuidas De Pombal võpatas kui ehmund hobune.

„Jälle see saatan,“ sosistas ta. „Ta karistab jälle üht nagu mindki. Kuid edesi, taevast hoidku, kui me ta küüsi satume.“

Meie ronisime ükshaaval alla mööda kitserada. Kuristikku põhjas olime jälle puude seas. Korraga kollane leek paistis ülalt. Nad süütasid tuleriida. Siit alt oli näha liikumatu keha keset leeke ja guerillade mustad kogud, mis karjades karglesid ümber tule kui inimsööjad. Haa, kuidas raputasin rusikat nende poole ja vandusin, et mu husaarid tasuvad ühel ilusal päeval.

De Pombal teadis, kus olid vahipostid ja tundis kõik teerajad metsas. Kuid et pääseda mööda neist võllarogadest tuli meil taganeda kungaste sekka ning käia mitu rasket miili. Ja siiski oleksin häämeelega käind veel enam vaate pärast, mis avanes mu silmadele! Võis olla umbes kell kaks hommikul, kui peatusime lagedal mäeküljel. Vaadates tagasi nägime tuleriida jäänuste punast kuma, nagu oleks tuld pursand Merodali tipust. Ning siis nägin veel midagi, mis pani mu rõõmust karjatama ning oleksin maha heitnud ja kisendand häämeelega. Sest kaugel lõunapool silmapiiril lõomas ja loitis suur kollane valgus, värisedes ja tõustes — see ei olnud mõne maja valgus ega tähe valgus, vaid vastav märktuli d'Ossa mäelt, mis ütles, et Clausehi sõjavägi teadis, mis Etienne Gerard oli saadetud ütlema neile.

Ed. Viiraldi linoollõige.

Vanamees.

Pöialpoiss.

Anna Brigaderi muinasjutt seitsmes pildis. Läti keelest Karl Aben.

Kuues pilt.

Lossi õu. Paremalt pool loss (valgustatud). Pahemal pool aed. Taga terrass ja selle taga järv. Öö. Kuuvalge.

Esimene etteaste.

Pöialpoiss. Pärast printsess Kullake ja õuedaam. Nöid.

Pöialpoiss (seisab õues). Siin ma nüüd olen... Nagu laevast välja heidetud. (Lõdiseb.) Ja külm ka. Oleksid mulle kui tulevasele poolkuningale toond vähemalt mõne tekiräbalagi, millega end katta. Aga mis neil! Ise kükitavad soojas toas! Kui pidin Vanakurja võitma, siis olin hää. Ja, ja. Kõik on siin hiilgav ja sile, aga mis

mul sellest. Mind nad ei salli! Oleksin meelsamini metsas! (Südamlikult.) Sää! on koguni teisiti. Sää! just kui sirutaks sulle mõni armsad käed vastu. — — Eh! — (Vaatab ümber.) Tuleb õige puhkama heita... Aga kuhu? (Läheb terrassi poole.) Aa! Sää! on päris hää. Kui oleks ainult midagi pääl alla panna. Oot', sää! on müüri seest üks kivi välja libisend... See on hää. (Võtub kivi.) Kui saan poolkuningaks, lasen teise asemele müürida. (Teeb endale aseme terrassile, pääl vastu lossi väravaid ja heidab magama.)

Printsess Kullake ja

Õuedaam (tulevad lossi poolt, pikkadesse mantlitesse mässund).

Printsess (märkab Pöialpoissi).
Aa! Sääl ta magab.

Õuedaam. Sina, printsess, jää siia üles. Ma lähen otsin nõia. Ta on siin kuski lähedal. (Ära.)

Pöialpoiss (vaatab taeva poole). Sääl on üks väike, väike täheke. See käib minuga alati ühes. Ma tunnen teda sama hästi kui Leenikest ja vanaema. Ah, Leenike! Too on kül koguni teine tütarlaps. Kas tema mind nii kiusaks, kui printsess Kullake! Kuid mina olin küll sageli tema vastu nagu siil! Ma ei olnud küll hää.

Õuedaam

Nõid

(ees paremalt poolt).

Nõid (langeb printsessi jalgade ette).

Printsess. Mulle jutustati, et sa mõistvat suurt kunsti.

Nõid. Mõistan, printsessike, mõistan! Lämmatan ära, ainult jalad sirutab välja.

Printsess (näitab Pöialpoisi pääle). Tasa!

Pöialpoiss (veel ärkvel). Midagi, vanaema! Ma arvan, et nende rahapottidega on kõik pettus! (Kahtleb.) Kas neid ka vanal ajal on keegi leidnud!... Ja selle õnnega on ka vähe imelik! Kus arvad kõige parema olevat, sääl on just kõige halvem. (Ohkab.)

Nõid (kutsub). Tule nüüd, printsessike, tule! Kui ma nõiasõnu lausun, siis pead juures olema.

Pöialpoiss (poolistuli — kurvalt). Ja kes nüüd minu emakesele mõnikord lilli hauale viib! Oi! Oi! Nii küll ei oleks ma pidand. (Laseb pikali ja pea uinub.)

Printsess

Nõid

Õuedaam

(ees paremale poole ära).

Pöialpoiss (magab. Järvest tõuseb valge udu ja udus ilmuvad üksteise järele unelmid).

Vanaema.

Päev on pikk, päev on pikk,

Saabuks rutem õhtu juba.

Saabub õhtu, istun üksi:

Õudselts tühi minu tuba.

Palju teid ja palju radu,
Kaugele läeb nende jook, mis
Ainult seda teed ei ole,
Mis mu poja koju tooks.
Ootan, mil mu pojak'sele
Avanevad väravad,
Õnneke käib tema kannul,
Pärlid aina säravad.

(Unelm kaob.)

Pöialpoiss (unes: röömsasti).
Vanaemake!... Sa arvad, et ma ei tule tagasi? (Rahustades.) Küll... küll... küll!...

Leenike.

Pöialpoiss, Pöialpoiss!

Millal jõuad tagasi!

Meelejärele kõik teeksin

Sulle, kallid Pöialpoiss.

Joostes, hüpates

Sind otsiksin,

Kergejalgselt

Käiks su ümber.

Armsate kätega

Paitaks sind, hellitaks;

Tasa midagi

Sulle jutustaks.

Pöialpoiss, Pöialpoiss!

Kui sa ju tuleksid,

Kõik sinu soovid nüüd

Meelsasti täidaksin.

(Unelm kaob.)

Pöialpoiss (naerab tasa ja õnelikult). Leenike... Leenike... Sina... Leenike.

Surnud emake.

Helisege karjalaulud

Minu kalmumäekesel,

Kõik must üle helisevad,

Ainult minu lauljat pole.

Nukralt nutab laanemäändi

Minu kalmu lähedal;

Nuta, nuta, männikene,

Sest mu nutjat pole enam.

Kasvanud on umbrohi,

Ümber minu punub pärja;

Kasva suureks, rohukene,

Sest mul pole kitkujada.

(Unelm kaob.)

Pöialpoiss (unes. Haledasti ja südamlikult). Emake... Armas emake!

Nõid. Printsess. Õuedaam (ees paremalt poolt).

P. Burman

Naine kitsedega.

(Eesti kunsti aastaraamatust).

Nõid. Sa näed, printsess Kullake. Kui hakkad jalgadest hinge ajama, siis ajan suust välja. Kui hiirekese püüan kinni, potikesse peidan, ühes viin.

Printsess. Aga ruttu.

Nõid (läheneb suitsetamise nõuga Pöialpoisile. Jälle printsessi juures). Ta hoiab käsi risti rinnal. Siis ei saa ma midagi teha. Siis ajab mulle enesele suitsu silmi.

Printsess (kärsitult). Noh mine, mine! Mis sa nii kaua nohised! Oota hää silmapilk.

Nõid (käsku kuulates ruttab Pöialpoisi juure. Niipea kui tahab tema üle kummarduda, lööb suits talle enesele silmi. Ta hakkab vehkima ja aevastama).

Printsess (lööb jalaga vastu maad). Nüüd rikub ta kõik ära.

Pöialpoiss (ärkab, märkab nõida, saab aru tema kavatsusist, kargab püsti). Aa! Siis õues hulguvad niisugused hirmutised. Oot', oot'! Määrin neil vähe jalgu! (Otsib vilet).

Nõid (ehmunult). Vilet ei! vilet

ei! vile! ei! (Viskab suitsetamise nõu maha ja jookseb ära.)

Pöialpoiss (naerab. Pistab vile kotti). Aa! Minu vile võib nüüd ainult kuulsusega läbi saada.

Printsess (õuedaamile kurjasti). Ainult sina oled kõiges selles süüdlane. Mis sa mind viisid niisuguse tola juure?

Õuedaam. Andestage, kõrge printsess.

Printsess. Andestage, kõrge printsess!

Pöialpoiss (printsessile). Oleksin ma teadnud, et sa nii paha. Sa tahtsid mind tõesti ära hukata?

Printsess. See on mu oma asi, mis ma tahtsin!

Pöialpoiss (jonnakalt). Kuid ometi ei saand minust võitu.

Printsess (läheb ägedaks). Ma ei saa sinust jagu! Oota, küll ma saan! Ma kutsun terve õukonna ja siis lasen sul pähkleid hammustada. Milline nõiavägi sind praegu päästis, seda ei või teada, kuid siis küll ei saa nii kergesti. Ma annan sulle mõistatusi mõista ja kui sa ei suuda mõista, siis teevad kõik suured silmad, mis kuningas sa, oled. Ja siis aetakse sind häbi ja pilkega maailma.

Pöialpoiss (nõus olles). Hästi, hästi! Seda võid sa kohe teha. Noh, lepime nii kokku: kui ma sinu mõistatusi ei oska mõista, siis oled sa võitnud ja võid minuga teha, mis tahad.

Printsess. Ma olen nõus.

Pöialpoiss. Kui palju mõistatusi?

Printsess. Kolm.

Pöialpoiss. Hää!

Printsess (istub pingile).

Pöialpoiss (paar sammu eemal).

Printsess. Mõista mu mõistatus: Lühem kõige lühemast rohest, väiksem kõige väiksemast munakesest; pikem kõige pikemast puust, kõrgem kõige kõrgemast mäest.

Pöialpoiss. Seda pikkust ja lühedust, seda madalust ja kõrgust on minu jalad igapäev mõõtnud: see on tee, printsess Kullake.

Printsess (pettund). Noh, kes siis nii kergelt mõistatusi ei oska mõis-

ta! Siis peaksid olema küll liiga loll. Kuid mõista mu mõistatus: Lamab palk teel. Ei saa temast üle astuda ega ümber minna.

Pöialpoiss (jätkab). Ei saa teda ära viia ega kuhugi peita. Seda tunnen ma hästi. See on minu ustavam seltsimees. See on vari.

Printsess (erutatud). Neelaks sa oma mõistamisega keele alla! — Aga mõista mu mõistatus: Haugub kui koer, mõirgab kui härg, laksutab kui ööbik...

Pöialpoiss (vahele)... räägib kui inimene, heliseb kui kell, kõrgib kui kõu. Ei ole ühtki suud ja vastab tuhande suuga. See on vastukaja, printsess Kullake.

Printsess (tõuseb vihaselt püsti). Sa kisud mul sõna suust välja! Kas sa tead, et ma võin su vangitorni heita, kus sa enam ialgi ei näe päeva- valgust?

Õuedaam. Vangitorni küll! Ära seda talle kingi, kõrge printsess.

Pöialpoiss (plaksutab vallatult käsi). Võitsin, võitsin! — Aga kas tead mis? Nüüd mõista minu mõistatus.

Printsess (ruttu). Mul ei ole tarvis sinu mõistatusi mõista.

Pöialpoiss. See ei olegi mõistatus. Selle õppisin ma siinsamas lossis. (Hääsüdamlikult.) Kui sa mõistad ära, siis ma taganen.

Õuedaam. Mõista, aulik printsess. Kas siis sul raske tema mõistatus mõista.

Printsess. Ütle.

Pöialpoiss (täheendusrikkalt). Särtsub kui ränikivi, nõelab kui madu.

Printsess (mõtleb — kummardub õuedaami poole, et see aitaks). Mõista, mõista, mõista!

Õuedaam (laiutab käsi, ei oska).

Printsess (sasib teda juukseist, kurjalt). Mine, mine targa juure, mine tarkust ammutama.

Õuedaam (nutab tasa).

Printsess (Pöialpoisile). See ei ole mingisugune mõistatus, mis sa lausid.

Pöialpoiss (täheendusrikkalt): Särtsub kui ränikivi, nõelab kui madu. Oo, see on hää mõistatus! See on sinu keeleke, printsess Kullake.

Felix Valloton.

Tuulehoog.

Printsess. Aa. Sina — sina julged. Ma sulle! (Tema ees rusikas kätega, ähvardavalt.) Noh, kui sa kord minu küüsi satud!

Pöialpoiss. Sinna ei satu ma küll kunagi. Ei ole muret! Ja sinu eest ütlen ma — aitäh! Sa arvad, et ma sind tahan! Kui sa ka istuksid klaasist lossis ja oleksid kulda riietund, ka siis ei tahaks ma sind! Mul on terve maailm lahti! Näed, see sõrmus viib mind õnnelikule maale. (Läheb järve kaldale, plaksutab kolm korda käsi ja hüüab.) „Luigeke, luigeke, liiguta jalgu, vii mind õnnelikule maale!“ (Üle järve laiub sinine valgus. Pöialpoiss vaikib, on vaimustatud.) Kui kaunisti sätendas järv! Ja kui suured, heledad tähed särasid säääl! (Mäletades.) Mul on nii kui oleksin äsja näind unes vanaema... ja Leenikest... ja oma õiget ema... keda pole elus iialgi näind... (Üle järve ujub luik. Pöialpoiss rõõmsalt.) Aa! Luigeke juba tuleb, luigeke tuleb!

Printsess (läheneb uudishimulikult järvele).

Pöialpoiss (üleannetult, kumardub printsessi ees). Ela hästi, printsess Kullake! Soovin sulle — et sind ka tõesti Vanakuri võtaks! (Hüppab ruttu paati. Ujub luigeakesega ära.)

Printsess. Mis? Kes? Tema sõidab ära! (Klopib lossi väravatele.) Avage! Avage! Väravad lahti! Avage! Jookske! Ruttu! Avage!

Teine etteaste.

Printsess. Õuedaam. Kuningas. Õukondlased.

Kuningas (õukondlastega lossist). Mis on? Kes siin nii klopib öö ajal?

Printsess (näitab järve poole). Ta sõidab ära! — Säääl — — säääl! Ja soovis, et mind kurat võtaks!

Kõik (vaatavad, kaelad välja sirutatud).

1. õukondlane. Ma ei näe midagi!

Printsess. Ei näe! Mis säääl siis peab nägema. Ajage taga! Jookske, sõitke, ratsutage!

Kuningas. Rahulikult! rahulikult! Jooksis ise ära. Hüva! Jooksku! Mis ta meile veel võib teha!

Printsess. Kuidas ei või teha. Temal on niisugused riistapuud. Ma ise nägin. Just kui vile, just kui käsn.

Kuningas. Riistapuud? — Riistapuud? — Need tulevad talt ära võtta. Riistapuud ei või jätta.

Printsess. Jookske! Minge! Võtke kõik ära. Tooge ta tagasi! Kohe, jalamaid tooge tagasi!

Kõik (ilma printsessita reas paremale ära).

(Eesriie.)

Seitsmes pill.

Jälle kodus.

Pahemal pool madal onn õlgkatusega. Selle taga aed õitsvate viljapuudega. Perspektiivis paistavad kingud, niidud, metsad, jõgi. Kevadõhtu.

Esimene etteaste.

Pöialpoiss.

Pöialpoiss paremalt poolt oma labidaga kaugelt teelt tulles. Vaatab imestades ümber). Kodu! Ma olen jälle kodus!... Tuba vana õlgkatusega... võsud... niidud... metsad! Küll on ime! (Unistavalt.) Kuidas luigeke tee juures peatus, nii ma seda teed tulin... tulin... Möödusin päikese mäest, Metsaemanda lossist... Tulin õnnelikule maale... Nii ütles vanataat. Ja vaat', kuhu tee tuli ja lõppis! (Äkki lahtisuland tundmusega.) Kodus! ma olen jälle kodus! — Kõik veel samuti! — Kuid on kui surnud! Ükski ei jookse vastu... Mis siis see! (Tõmbab toakukse lahti. Hüüab sisse.) Vanaema!... Leenike! Vanaema! Ma olen siin! Ma tulin ise tagasi. Pöialpoiss! (Läheb sisse. Kaugelt kostab tüdrukute laul. Venitades.)

Laula, õeke, mulle vastu,
Mina hõiskan sulle vastu,
Mina hõiskan sulle vastu
Hääle kõla näidates.

Pöialpoiss (tuleb välja). Sees pole ühtki. Kõik kui surnud. (Kuuleb laulu.) Aa! Nad on kõik mäe otsas. Önnistavad kevadet. Ma laulan vastu.

„Aidake mul, neid, laulda,
Mul on palju laulukesti;

Ühe kaupa korjasin nad,
Käies suuri võõraid maid.“

Tüdrukud ja poisid (lauldes ikka lähemale tulles).

Õitseb uibu uibu vastu
Iga mäekese pääl;
Laulab õde õele vastu,
Iga oma laulukest.

Teine etteaste.

Poisid, tüdrukud ja lapsed. Pöialpoiss. Vähe hiljem Vanaema. Leenike. Võõrasema.

Tüdrukud ja poisid (tulevad lauldes).

„Vaata', kus neiuksed läh'vad,
Nagu õitsevad toomingad;
Poisid läksid imetlema
Nagu pähkleid sarapuus.“

Tüdrukud ja poisid (läbisegi). Kes see niisugune? Kes sääl sirelipõõsa taga kükitab? Kes sääl meile vastu laulab? (Otsivad Pöialpoissi.)

Pöialpoiss (tuleb välja kõiki tervitades). Tere õhtust, meie rahvas, tere õhtust!

Tüdrukud ja poisid. Tere õhtust! Tere õhtust! Aa! Pöialpoiss! Suur mees! Maailmarändaja! Aa! Aa! Varanduse kaevaja! Ah, siis tulid ikka tagasi!

Leenike (teiste tüdrukute taga. Tungib hõisates esile). Mis? Pöialpoiss kodus! Minu Pöialpoiss! Kui sa teaksid, kuidas me sind ootasime!

Vanaema (lonkab kepi najal). Pojake! Minu pojake! Kudas minu silmad veel seda näha said! Pärts pimedaks jäid sinu järele vahtides! (Pühib silmi.) Nii kannatasime, nii kannatasime!... Vaata, kus võõrasema ka tuleb.

Võõrasema (tagasihoidlik ja just kui häbelik). Noh, tere õhtust, tere õhtust. Siis tulid ikka tagasi küll. Hää ju on.

Vanaema (õpetab). Suudle nüüd temal kätt ka, suudle! Tema ka inimene oli sinu pärast mures.

Pöialpoiss. Noh — võõrasema — lepime siis ka ära! (Vähe suurus tades.) Kuid nüüd olen küll vähe teist-sugune mees.

Vanaema (vaikse uhkusega). Kui-

das siis ei oleks teistsugune, maailma näind!

Pöialpoiss. Aga raha, vana-ema, raha... Midagi! (Näitab, et tal taskud tühjad.)

Vanaema (rahustab). Olgu nüüd, olgu, pojake! Mis jaoks meile siis seda raha vaja. Nii kui nii tuleb kord minna mulda!

1. poiss. Ah, mis sa nüüd, vanamoor, räägid! Sul ju küll midagi! Sul on vaja ainult oma kuuele pojale! Aga meile, noortele —

2. poiss (Pöialpoisile). Noh, jutusta, jutusta, kudas sääl maailmas siis läheb.

Pöialpoiss (üleolevalt). Sääl on palju jutustada! Nii maailmas sugugi ei lähe, kudas jutustatakse. Koguni teisiti. Kaugelt paistab ei tea kuidas, aga kui lähed juure — koguni teisiti.

1. poiss (teistele). He! he! Sel-lel on küll vist hästi läind!

2. poiss (naerab). On vist sugeda saand!

1. poiss. Kas siis muidu oleks koju tulnud!

2. poiss. Tühja kotiga!

Teised (pilkavad). Tühja kotiga! Tühja kotiga!

Leenike (Pöialpoisile). Pöialpoiss, Pöialpoiss! Vaata! Vaata, kes säält tulevad.

Kolmas etteaste.

Kõik endised, Kuningas õukondlaste ja saatkonnaga.

Kuningas (jookseb ühes saatkonnaga — reas. Tükk aega lõõtsutavad väsimusest).

Kuningas (väsend). Kuidas me sind taga ajasime!

1. õukondlane (pühib suure rätiga higi). Kuni viimaks saime jälgedele!

2. õukondlane. Ja kui saime teele, siis ainult üht mööda, ainult üht mööda!

1. õukondlane. Kuni see siia tõi.

Pöialpoiss. Kui sa tahad mind tagasi viia, isand ja kuningas, siis on see asjatu. Mis ma sinu jaoks tegin, seda tegin hääst meelest. Ei taha mina

Edvard Munch.

Ürginimene.

ei poolt kuningriiki ega printsessi Kullakest.

1. poiss (teistele). Mis? Mis? Kuulake, mis ta räägib! Pool kuningriiki!

2. poiss. Ja printsessi naiseks.

Kõik (imestavad). Oi, oi, oi! Kuningas. Noh, kui sa seda poolt kuningriiki ei taha, ei taha. Meie sulle vägisi ka pääle ei suru. Kuid ütle ainult meile, kuhu sa panid need riistapuud?

Pöialpoiss. Millised riistapuud?

1. õukondlane. Kae need, millega sa kuradi võitsid. Sa näitasid mulle neid.

Pöialpoiss. Ah — need? (Naerab endamisi.)

1. õukondlane. Need jah!

Kõik. Ütle, ütle!

Kuningas. Ja, ja. Ainult ütle. Meie tasume sulle rikkalikult.

1. õukondlane. Ja, ja. Meie tasume sulle rikkalikult!

Pöialpoiss. Noh, kui palju teie siis mulle annate?

Kuningas. Kui palju sa küsid.

Pöialpoiss. Noh, siis andke ka — (mõtleb.) Andke kolm vakka raha. Las' minna!

1. poiss. Kolm vakka raha! Tublisti, tublisti! Küsi aga tublisti!

Kõik (temaga nõus). Kolm vakka! Kolm vakka!

Kuningas. Või, poeg, kust ma kolm vakka raha võtan! Tütar tuleb mehele panna. Nüüd, sind taga ajades, kuulsin naaberriikides temast igasuguseid inetuid jutte, olevat kuri, terava keelega. Jumal teab, kust need jutud tõusnud. Aga nüüd peab andma suur kaasavara, muidu ei kosi teda keegi.

Pöialpoiss. Noh, las' minna — üks vakk.

1. poiss. Ära jäta maha! Miks maha jätta!

1. õukondlane. Kuhu sa, poeg, terve vaka raha paned! Sa peaksid siis surmatunnini juures istuma ja lugema.

2. õukondlane. Sõrmed kuluvad sul ära, poeg. Imeb sul jõu välja.

1. õukondlane. Jääd kuivaks kui raagus puu.

Pöialpoiss. Noh, olgu siis — nii palju kui kotikesesse mahub. Kel on mõni kotike?

Vanaema (võtab põuest vana kotikese). Mul on siin üks käbikotike.

Kuningas ja õukondlased (otsivad taskutest raha ja puistavad kotti, aga ei saa kuigi palju). Noh, jätkub! — Jätkub! — Köida see kott kinni! Köida nüüd aga kinni!

Pöialpoiss (raputab kotti). Ei saand poolt kottigi. Noh — üks jätku. Saab igäihele üks tukat.

1. õukondlane. Kuid anna nüüd vile ja käsn siia.

Pöialpoiss. Anda? Aga neid mul ei olegi enam.

Kuningas. Mis jutt see on? Mis sa siis valetad?

Pöialpoiss. Kuidas ma's valetan. Teie tahtsite ju ainult, et ütleksin, kus nad on.

Kuningas (pika ninaga). Kae, milline tark pääl! Kes seda oleks võind arvata!

1. õukondlane. Noh, siis ütle.

Pöialpoiss. Vile jätsin mööda sõites päikse mäele. Selle võttis Tuule-emandada teine poeg endale. See oli tema vile. Ja käsnakese küsis minult Metsa-emand tagasi.

Kuningas (sülitab). Ptüi! Oleksin ma seda teadnud!

1. õukondlane (samuti). Ptüi! Oleksin ma seda teadnud! (Kõik sülitavad.)

Kuningas (lubades). Aga mis antud, see antud! Ära teenind on ta selle kümnekordselt. Noh! Lahkume kui hääd sõbrad. (Suruvad käsi.)

Pöialpoiss. Ja. Oleme hääd sõbrad, isand ja kuningas! Ja kui sul on tugevaid mehi vaja, sa tead, kust võib neid leida!

Kuningas. Hüva, mu poeg, hüva. (Ees paremale ühes saatkonnaga ära.)

Neljas etteaste.

Kõik endised, pääle kuninga ja tema saatkonna.

Poisid ja tüdrukud (läbisegi). Oo! Pöialpoiss. Milline tubli poiss! Kangelane! Mida ta kõik ei ole teind! Oleks kuninga tütre saand! Kas sa näed!

1. poiss. Seda ütlesin ma alati. Ma ütlesin: Pöialpoisist kuulete teie suuri asju. Aga ükski ei tahtnud mind uskuda.

2. poiss. Kuidas mitte? Ma uskusin alati! Ma uskusin alati, et Pöialpoisist saab suur asi.

1. poiss. Kuid maha jätma ei oleks pidand. Maksku vähemalt vakk välja.

2. poiss. Ei, seda küll ei oleks pidand. Miski eest ei oleks pidand maha jätma.

Pöialpoiss. Jätkub meile niigi. (Võtab kotikesest.) Ka teid pean meelles. Igäihele üks tukat. Ausasti teenitud, ausasti jagatud.

Kõik (võtavad vastu ja kiidavad Pöialpoissi). Aitäh! Aitäh! Saagu sa sajakordselt asemele!

Pöialpoiss (jagades). Ja saan ka sajakordselt. Seda te näete.

Võõrasema (ei ole rahul). Siin nüüd oli! Missugune läks, niisugune

Ed. Viiralt.

Hommik.

tuli. Jagab oma hää igale poole. Pühi nüüd ise suu puhtaks! Kui jooksis maailma, siis suurustas ja lubas lossi ehitada!

Pöialpoiss. Ehitan ka. Kui ma isegi kuradit ei karda — — (Annab järele.) Noh, mis ma säääl kõnelen. Arvate, et ma suurustan. Kui elame, siis näeme. (Leenikesele. Poolenisti jonnides.) Ja sina ära enam jonni, sa näed, et ma võin küll midagi, ja et ma ei ole ühti niisugune...

Leenike (südamlikult). Ma tahaksin ainult seda näha, et sa enam iialgi maailma ei läheks ja et sa meid kõigest südamest armastaksid, Pöialpoiss.

Pöialpoiss (lihtselt). Jah, seda ka. Seda küll. Kõigest südamest!

1. poiss. Ja tarka nõu sa meile ka ei keela! Tarkust oled sa nüüd maailmas küllalt õppind.

Pöialpoiss. Noh, kui ma teiega oma vara jagan, miks peaksin siis nõu keelma?

2. poiss. See on tõsi. See on hää. Hurraa! Pöialpoiss!

Kõik. Hurraa Pöialpoiss!

Pöialpoiss. Ja Leenikesele ka!

Kõik. Hurraa Leenikesele!

Pöialpoiss. Ja teile kõikidele!

Kõik. Hurraa meile kõikidele.

(Laulavad.)

Kaugeil mail kes ära käind,

Tarkust õppind palju näind

Pöialpoiss nüüd elagu!

Laul, see talle kõlagu!

(Kõikide lauldes langeb eesriie.)

L. L.

Sel kevadel.

Oras juuri sirutas ju mullas,
 ringe helisevaid, hõbedasi
 tegid lõod ülal päiksekullas;
 laineid vallatuid all ojas hullas —
 kevad laskus maale pikkamisi.

Valgeid pilvi siples kiirtevõrgus.
 Lepad tolmu äsja ärkavalle
 päikeselle näkku puistsid. Kõrgus
 sinikatuse, kust alla nõrgus
 valgust, tõsteti veel kõrgemalle.

Tervet loodust täitis elu ahin,
 sundis jälle ärkama ja looma.
 Kõikjal uued hääled: metsa sahin,
 kevadvete sorin, tuulte kahin —
 valmis hinge uusi rõõme tooma.

Äkki kustki nagu kergeid palle
 veereteti ette päiksekuuli
 hõõgukuldse lumipilvi halle.
 Uusi kurjakuulutavaid valle
 kerkis üles, tõusis külmi tuuli.

Alla sõõstis äge lumisadu,
 varajasi kevadlinde salvas,
 esimesil' õisil' kandis kadu.
 Keset äsja haljendavaid radu
 varssi valgeid, kurje hanği valvas.

Mitu päeva käsi jäine lasus
 kogu loodusel. Siis aga valdas
 külma jälle päike; kätte tasus
 lille, linnu hirmu; uuest' asus
 valitsema, soojust alla kallas.

Õigest lugemisest.

G. Brandese järgi B. Linde.

Mis peab lugema?

Mis loeme meie? Ajalehti. Keegi ei saa salata, et ajalehe lugemine on muutunud meile kõikidele tarviduseks, sageli lõbukski, et ta tutvustab kiiresti sündmustega ja annab teadmisigi, olgugi laialipillatuid. Ajalehed õpetavad meile päevast päeva paljugi huvitavat ning juhatavad meile teed teisele laialdasele lugemispirkonnale. Me ei või olla temata, nii pead kü oleme tõusnud voodist, tahame kihutada läbi kogu Euroopa, Aafrika, Ameerika, Aasia.

Edesi on meil tung näha oma arvamisi, mis on sageli pigemini eelarvamised, mida teised on pookind külge meile, väljendatutena ning kaitsuna must valgel paremini, kui me suudame teha seda ise.

Mis võiks soovida ajalehelugijaile, on ainult kaks asja: et nad suudaksid lugeda oma lemmikajalehte pisut arvustavalt ja et see lektüür ei rahuldaks neid nõnda, et nad on täiesti võimetud huvi tundma teissuguse lugemise vastu.

Oma käsitluse algul astusin vastu arvamisele, et on olemas kindel arv teatud raamatuid, mida võiks märkida parimatena kõikidele inimestele. Raamatute hulgas on üks raamat, mida peetakse harilikult nagu kõige paremaks ning sündsamaks, mis on kohane alaliseks ning üldiseks lektüüriks. See on piibel. Vähe raamatuid tunnistavad paremini kui see viimane, et inimkari üldse ei oska lugeda. Nõndanimetatud Vana Testamēt sisaldab, nagu teada, kõike, mis on jõudnud meieni vana-heebrea literatuurist 500 aasta ulatuses, ühes mõne raamatuga kreeka keeles. Need on kirjad kõige ebatasasemas väärtuses ning ebaühtlasemast päritolust, mis on antud üle meile hiljemalt korraldatud, sageli moondatud tekstidega, rikutud lõpmatuist ärakirjutustest, tekstid, mida on peetud harilikult meeste omaks, kes ei ole kirjutanud neid kunagi, kirjutused, mis on pea kõik raskesti mõistetavad ning mis nõuavad laialist ajaloolist ülevaadet, et neid võiks lugeda väikesegi kasuga.

Vana Testamendi mõned raamatud, nagu kogud, mis kannavad Jesaja nime, sisaldavad mõndagi vanaaja väljaulatavamast luulest, tugevast õiglusest, mida leiti maailmas tol ajal (500 aastat enne meie ajaarvamist ja hiljem). Teised, nagu näiteks Aja raamatud, on ajalooliste sündmuste kogu, mitteusaldatav, hilisem preesterlikkude võltsimiste tulemus.

Kõike seda antakse protestantlikel mail inimestele kätte hingeühenduse raamatuna ning arvurikkad inimesed leidsid aastasadan- dete keskes tõesti hingeühendust mitte üksinda ilusais, omapärastes saagades, vaid ka kõige vähem trööstivais asjus, nagu näiteks vana kuningas Taaveti kujutuses. Rahvas kujutab ette omale, et ta olla salmide autor, milles tal ei ole vähematki osa ja millest lugeja ei mõista pooltki.

Ja kui seda üldiselt parimaks peetud raamatut ei või nimetada hääks igale ühele, kui palju vähem siis veel klassikuid! Enamas jaos jõukates majades on kogutud nõndanime- tatud klassikalised teosed raamatukappi. Nad seisavad aga muidugi enamasti ehtena sääil, neid loetakse harva või mitte kunagi ja nad valmistavad vähe rõõmu, kui neid võetakse välja, sest see on puhas õnneasi, kas neid mõis- tetakse. Klassikud kirjutasid varasemale põl- vele ja nad sisaldavad enamasti ikka midagi, mis on võoras üleskasvavale soole. Viimane teeb võib olla kõige paremini, kui ta algab raamatutega, mis on kirjutatud kaasaegse- tele. Neid mõistab noorus täiesti ja nende kaudu läheb tee mineviku suurte kirjanik- kude juure. Klassikud seisavad tihti riivil omaniku erapooletuse tunnistusena. Harilikult ta (omanik) ei harrasta neid just iseäralikult, ta ei tunnud ennast just iseäralikult kistuna kuhugi poole ning omab nad ainult seepärast, et neid omatakse tema linnas, tema seisuses ja tema ringkonnas. Muidugi on need enamasti hääd raamatud, mida ta on kogunud sel viisil. Kuid see on auks talle ainult vähesel määral. Tema ei ole valind neid. Need on ka ena- masti mineviku hääd raamatud, harukorral oleviku omad.

Keskpärane inimene on vaenulik harilikult uutele mõtetele, uutele nõuetele. Geeniuusele on tema eluajal — isegi kui ta saab väga vanaks — alati enamus vaenulik. Ei tarvitse imestada põrmugi sellest, et ta elab ja sureb tundma- tuna; kummaline on, et teda tunnustatakse vahel. See põhjeb jaolt sellel imelikult sun- dival jõul, millega mõjub väljapaistev isik. Häälel on keskpärasuse massile põletav jõud: ta sööb end läbi. Enamal jaol oleneb see siiski sellest, et üsna vähesed — tundjad ning kunst- kriitikud — kuulutavad nii kaua ja nii kõ- vasti hääde raamatute väärtust, kuni nad talt- sutavad kõige esmalt selle publiku, kes kardab rumala nimetust ja siis lõpuks mõjuvad hüp- notiseerivalt hulga päale, kuni see usub leid- vat hää hääna, nõnda harjubki sellega ja lõp- peks leiabki olevat selle hää.

On muidugi õige, et püütakse saavutada ühine, soliidne hariduslik põhi, et antakse kätte lapsele muinaslugusid, „Robinson“ ja „Odysseus“, et poisid ja tüdrukud loevad Walter Scott'i, noormees tutvuneb Falstaff'i ja Don Quijote'iga, mõlemast soost noori inimesi lastakse tundma õppida seda, mis on neile kõige arusaadavam Shakespeare'ist ning Goethe'st. Ent see on ebauslikkuse tunnus- märk, et nii vähestel inimestel on lemmikir- janikud või lemmikraamatud, mis lamava- d pisut kõrval üldisest maanteest, ent see tuleb ette siiski. Tänapäeval ei loeta näiteks inglise ajaloolast Gibbon'i. Tundsin sellegi poolest üht saksa maalikunstnikku ning luuletajat, kes luges ikka ja ikka jälle lõbuga tema teost Rooma riigi languse üle.

Gibbon'i kauge vaade, tema nii suur vaimu vabadus ja erakorraline kujutlusanne annab tema tööle jäädava väärtuse ning Arthur Fitter leidis temas ajalookirjutuse meistri, kes õpetas temale kõige enam.

Aga, küsitakse, kuidas leian ma häid raamatuid, mis võiksid meeldida just minule? See on muidugi alati raske asi. Ei või teatada siin kindlat abinõu, sama vähe kui selleks, kuidas kohata just neid inimesi, kelle tutvus tooks rõõmu ning kasu. Kuid võib hoiatada abinõude eest, mis ei vii sihile või hoopis kuhugi mujale.

On inimesi, kes arvavad, neil ei olevat vaja lugeda raamatuid ise; nad saavad teada selletagi, mis neis seisab. Kuna inimesed tahaksid saada kõige armsamini ülevaate kõigest, usuvad nad, et nad kõige rohkem teavad, kui nad võtavad selle ülevaate, mis ulatub kõige kaugemale, — nad haaravad raamatute järgi, mis algavad maailma loomisega ning lõpevad meie päevil, need on nõndanimetatud maailmakirjanduse ajalood.

Peaks hoidma end säärase raamatute eest. Üksik inimene ei suuda kirjutada tervet maailmakirjandusest, ja nõnda nagu on kirjutatud raamatud, võivad nad mõjuda pigemini rumalamaks tegevale kui õpetlikult. Säärane maailmakirjandusloo kokkusäädja kõneleb raamatutest viieskümmes keeles, millest ta tunneb ainult mõnd üksikut. Kui ta oleks hakand lugema oma sündimispäeval ja kui ta ei oleks teind muud kui lugend, kunagi magand, söönd ega joond, vaid ainult lugend, kuni oma raamatu väljaandmiseni, ta oleks leidnud aega lugeda ainult õige pisikese osa noist raamatuid, millest ta kõneleb ning mida ta otsustab. Ta tunneb tähendab ainult õige ebatäiuslikult seda, mida ta tahab õpetada teistele ja õpetub ongi seda mööda.

Raamat, mis peab tõesti õpetama, peab piirduma kas üksiku maa või teatud lühikese ajaruumiga. Võiks ütelda peaaegu: mida lühem ajaruum, seda parem. Aine piiratus ei tee raamatut veel piiratuks. Suurt, kõikehaaravat ei saavutata sellega, et käsitatakse määratumat ainet, vaid käsitluse suurusega, autori kõike valdava pilguga. Lõpmatu ei tähenda veel määratu paljut; üksik-ajaga mõistepiltlik käsitus sünnitab selle. Loodusteadlasena võib käsitada putukat nõnda, et see avab pilgu loodusesse. Nõnda käsitleb silmapaistev kirjanik oma ainet alati sümbolsest. Isegi kui ta kirjutab lühikesest ajajärgust või üksikust isikust, ilmutaks aine käsitus, aine seletus ning aine kriitika — need on ikka need kolm asja — kogu loomingu säädused ning kogu vaimlise tegevuse.

Kartke seepärast määratut ülevaadet! Ase-

tage see konversatsioonleksikoniga! Leksikon ei taha olla midagi isiklikku. Ta peab sisaldama ainult kuivi, kui võimalik, õigeid seletusi inimestest ning teostest.

Tänapäeval valitseb ebauusk nõndanimetatud üldisesse haridusesse — sõna, mida kardan pisut. Loetakse, et saavutada üldist haridust ning muututakse kergelt nii üldiseks, et sääal juures ei tule välja miskit haridust. Loetakse pea Wal'ist, pea Kongo riigist, pea näitekunstist, pea hammastest, pea sotsialismist Baieris, pea serbia rahvalaulust, pea 1830. aasta revolutsioonist ja kõike läbi-segi, et olla haritud üldiselt.

Ent kõik inimesed, kes võivad midagi, võivad midagi ise ära l i k k u. Sellest iseäralikust avanevad aknad üldisesse. Kuid palju vähem teid viib puhtast üldisusest eriteadmisele.

Kui säetakse küsimus: Mis peab lugema? Siis vastan: Loe parem kümme raamatut ühest asjast või ühest mehest, kui sada raamatut sajast mitmesugusest asjast!

Oletame, et keegi tahaks õppida tundma inglise parlamendi kõnesid, kas oleks sel siis mõtet, kui ta võtaks Hansard'i, see tähendab stenografeeritud parlamendikõnede kogu ning püüaks lugeda läbi mõned aastakümned või enamgi neist? Kindlasti muutuks ta pooltortaks sellest.

Kord tekkis mul huvi inglise poliitiku, lord Beaconsfield'i vastu, kes oli ühtlasi romaania kirjanik; alguses ainult selle üksiku mehe vastu. Nii ma hakkasin lugema siis, mis ta oli kirjutand romaaniade või novellide alal ning jälgisin sääalt pääle tema avalikkude elulugu. Nõnda jõudsin ma ta poliitiliste parlamendikõnedeni. Ja kuna minu huvil oli keskpunkt, kütkestasid mind kõik need kõned asjade üle, millega ma ei teind tegemist muidu ja mitte üksi tema kõned, vaid ka tema kaastlaste omad ning eraldi talle pääletungijate ja vaenlaste kõned. Tal oli hulk vaenlasi ja iga tema vaenlane oli omapärane isik. See isik muutus mulle relatiivselt huvitavaks, sest see, kelle kallale nad tungisid, kõitis mind tugevasti ja nii muutus mulle aja jooksul suur osa inglise poliitilisest ajalooast, mis minust muidu oli kaunis kaugel, äärmiselt külgetõmbavaks.

Nõnda siis: niipea kui minu lugejat huvitab üks asi või isik on minu nõuanne järgmine: Karga kinni sellest ning süvene sellesse! Sa õpid tuhatkorda enam sääal juures kui siis, kui süvened tuhandesse asjasse või isikusse! Aine laieneb sinu silma ees ning valdab lõpuks terve horisondi. Aga ära alga kunagi horisondiga, see oleks vahtimine taevasinasse. (Lõpp tuleb.)

Puulõike ajaloost ja tehnikast.

M. Laarman.

I.

Puulõige on kõige vanem pilditrükkimisviis. Puulõikepilt saajakse sel teel, et siledakshööveldatud puulauast lõigatakse üksikud kohad eriliste riistadega välja ja vastu värviga kaetud kõrgeksjäänud kohti surutakse paber. Värv kandub puulaua puutumata jäänud pinnalt paberile ja jätab sinna pildi, puulõike-trüki, gravüüri.

Sel kombel trükitud gravüüripilt erineb harilikust joonistatud või maalitud pildist seega, et ta pole ainus omasarnane, olemasolevast puuklišeest võib teha lugematu hulk äratõmbeid, mis kõik on ühesugused, kõik osutuvad originaalideks. Harilikult aga hinnatakse gravüüri ikka madalamalt pildist, sest teadmine, et see ei ole üksikteos, vaid et sellesarnaseid on veel terve hulk, teeb nagu gravüüri väärtuse kuidagi tühisemaks ja väiksemaks. Graafik Masjutin sel puhul toob huvitava võrdluse. Ta ütleb: „Ükski gravüürest pole koopiat, nad kõik on originaalid. Mõtte väärtus ju ei vähene sellest, kui ta ühel ja samal ajal leidub trükituna paljudes raamatutes. Pilt — see on nagu oraatori kõne, gravüür — see on sama kõne trükituna.

Euroopa puulõige on umbes pooltuhat aastat vana. Ta alged ulatuvad aga veel kaugemasse minevikku. Puulõikekunsti hoogus arenemine oli renässansi-aja ja talle järgneva reformatsiooniaja teene. Sel ajal laiades hulkades ärkas teadmistejanu ja teadus pääsis kloostrimüüridest välja maailma. Leiti trükkikunst, raamat hakkas pikkamööda muutuma odavamaks ja kõigile kättesaadavaks. Puulõiketrukki neil aegadel tarvitati mitmesuguseiks otstarbeiks mängukaartide, pühapiltide jne. trükkimiseks.

Esiialgu pildid olid seletava tekstita. Pärastpoole lõigati piltide alla ja pääle seletavaid kirju, kusjuures seletusel ikkagi oli teise järgu tähtsus, esijoones pidi kõnelema pilt. Edesi leiti, et sääraseist üksiklehist võib kergesti saada raamat, kui lehed kokku kleepida. Nõnda tekkis rida üldiselt tuntud pildiraamatuid. Saksamaal neid nimetati „Blockbuch'ideks“. Blokkraamatute päämisteks valmistuspaikadeks olid Saksamaa, Hollandi ja Itaalia. Tuntuimad blokkraamatud on Saksamaal ilmund „Biblia pauperum“ — „vaestepiibel“ ja Hollandis „Ars moriendi“ — „suremiskunst“.

Blokkraamat tegi puulõike tõeliseks rahvakunstiks. Selle tooted läksid tuhandeis eksemplaars laiadesse hulkadesse. Need varemad puulõikekunsti teosed olid algelised ja primitiivsed. Pildid on päämiselt joonelised, s. o. kunstnik joonistas oma pildi jämedais joonis paberile või enamasti otse puule. Siis lõigati terava noaga lauapinnast välja kõik need osad, mis joonistav sulg oli jätnud puutumata. Et esimesed puulõikemeistrid ise olid ühtlasi joonistajad ja ka nõnda-nimetatud „vormilõikajad“ siis selle vanema puulõikeajajärgu teosed on harilikult loogilised ja materjali ning töötamisviisi silmaspidavad. Mida keerulisem oli joonistus, seda raskem oli vormilõikamine, mida enam joonistuses oli ristipõigiti ülekäivaid jooni, seda aegaviitvam ja täpsustnõudvam oli nende välja-töötamine. Vaadake korraks Urs Grafi puulõikel (lhk. 258) pildi pahemal pool ääres daami kübarasulgede all olevat pildiosa, kus jooned üksteisest käivad üle. Joonistades oli sulega nende tõmbamine muidugi väga lihtne, vormilõikamisel aga tuleb teha iga niisuguse valge ruudukese saamiseks neli noalõiget. Näidatud kohas annavad joonte ristlemised umbes 150 üksikut ruutu, nõnda siis 600 noaliigutust!

Sellest see siis tuleb, et vanemal puulõikeil päämiselt pilt koosneb piirjoonistusest ja paralleelselt jooksvaist joonist.

Joontevahelised laiad vabad pinnad kaeti sageli värviga, „illumineeriti“. Seda tehti muidugi vanade käsitsi kirjutatud ja maalitud algtähtedega raama-

Urs Graf.

Surm ja sõdurid.

Nikolaus Manuel-Deutsch.

Naine.

tute eeskujul. XIV sajangu puulõiked näitavad kõik õiget arusaamist oma ülesandest. Kui neid võrrelda pärastiste aastasadade tehniliselt palju paremate töödega, paistab silma varemate lõigete monumentaalsus, suurejoonelisus ja laakoonilisus.

Pikkamööda tuleb aga ilmsiks eristumine: kunstnik joonistab pildi ja vormilõikaja teeb ta trükitavaks, lõikab välja. Kunstnikul polnud enam muret igast üksikust joonest ja joonekesest. Ise joonistades ja lõigates tuli alati arvestada materjali, tuli jooned tõmmata nõnda, et nad oleksid puul kergesti lõigatavad. Vormilõikaja töö joonistatud pildi järgi aga muutus orjalikuks käsitööks, kus puudus igasugune loov mõtlemine, oli ju vaja vaid täpselt välja lõigata teise tehtud joonistus.

XIV sajangu kaheksakümnendad — üheksakümnendad aastad ning järgmise sajangu kolm aastakümnet viisid puulõikekunsti Saksamaal ta haripunktile. Kõikide teiste maade puulõiked näitavad tunduvald Saksa mõjutusi. Puulõiget harrastati otse kirglikult. Selle maailma suured ja vägevad lasksid trükkida oma puulõikeportreid, keiser Maximilian jäädvustas oma elu ja teod suuris puulõikeväljaandeis, millede kallal olid ametis oma aja nimekamad kunstnikud. Mõned harvad vaid selle aja suurist kunstnikest pole joonistand puulõikureile. Et puulõige oli lugupeetav ja paljunõutav, siis oli ta ka majandusli-

kult tasuv. Tolle aja suur maalija Dürer kaebab ühes kirjas, et talle altari-maalingu eest lubatud 300 floriini asemel makstud ainult 200. Ja ütleb edesi, et kui ta selle aja oleks kulutand puulõikele, oleks ta nüüd 1000 floriini võrra rikkam. Nõnda siis sääraselegi maalijale nagu Dürer oli puulõige tasuvaks leivatööks.

Selle aja ümber koondub terve rida nimekaid puulõikemeistreid: Dürer, Burgkmair, Cranach, Jost Ammann, Altdorfer, Baldung Grien, Urs Graf, Nikolaus Manuel-Deutsch ja lõppeks Hans Holbein.

Aga juba nende meistrite suures oskuses ja väärtuslikes saavutuses peitub tuleva languse idu. Puulõikegravüüriiga kõrvu oli arenend vaselõige ja etsing. Vaselõiketehnika lubas sootu teistsuguseid effekte, võrreldes puulõike karmi ja vähepainduva keelega oli vaselõige palju pehmem, paindlikum ja paljulubavam. Vaselõige sellepärast sai ikka enam ja enam kunstharrastava seltskonna tähelepanu osaliseks, puulõige jäi lihtrahvale määratud piltide reprodutseerimistehnikaks. Lendlehed, karikatuurid, reformatsiooniaegsed kihutuskirjad, kalendrid — kõik need odavas puulõikes. Puulõikemeistrid aga ei tahtnud nii kergesti vanduda alla. Nad katsusid puulõike viia viimiseni tehniliseni viimistluseni, katsusid puulõikele anda täiesti uue näo, aimata järele elegantse peene vaselõike võtteid. Goethe ütleb selle aja puulõikureist, et nad sarnevad pasunapuhujale, kes kõigest väest katsub oma muusikariistast kutsuda välja flöödihääli.

XVI ja veel XVII sajangu puulõikemeistrid on loond tehnikalt imestusväärseid teoseid. Tuletagem meele kas või Tobias Stimmerit, kes oma puulõikeportreis oskas anda edesi sammeti ja siidi läiget, peeni riidevolte ja keerulisi ornamente. Neid vaadeldes aga meie ei saa aru, kas on meil tegemist vase või puulõikega. Puulõige kunstina oli surnud, temast oli saand ainult reprodutseerimise, edasiandmise abinõu, mille poole pöördi siis, kui vaselõige leiti liig kalliks.

XVIII sajangu seitsmekümnendais aastais tuleb reprodutseeriva puulõike tehnikas suur revolutsioon. Inglise Thomas Bewick leiab üles nõnda nimetatud puupiste tehnika. Siamaani võeti puulõike valmistamiseks alati harilik laud, säärane, kus puutoimed jooksevad piki lauda. Bewick lõikas aga lauad ristist puust, nõnda et joonistus tuli lõigata otsa sisse, mitte enam külge. Külglauda lõigati nuga-dega iga valget joont kaks korda ja võeti siis nende vahelt ülearune puuosa välja, otslauda aga lõigati isesuguse instrumendiga, „sticheliga“ ehk pisturiga, kolmekandilise teravaotsaga terasriistaga, mis enda poolt lükates liitus korraga puu välja ja andis valge joone. Klišeelaudade valmistamiseks võeti kõvad puusordid, nõnda et laual oli peaaegu metalli kõvadus.

Bewick ise oli geniaalne meister, kes lihtselt käsitöolisest kasvas suureks kunstnikuks, ta oskas oma puupistele anda suure paindumise ja sügava kõla, ta leidis puulõike must-valges keeles ta suurimal langusajal uued tähendusrikkad ja igavesti kostvad sõnad. Bewicki parimad tööd on illustratsioonid raamatule „Briti linnud“. Bewick oli puupiste esimene ja viimne suurmeister. Pärast teda levis puupiste tehnika kiiresti üle terve Euroopa. Ta osutus palju paremaks ja peenemat tööd võimaldavamaks kui endine puulõige. Sellepärast temast saigi terveks XIX sajanguks paljuarmastatud pilditrükkimisvahend. Et ta oli palju odavam vase- ja teraslõikest, siis lõigati Bewicki leidust kasutades kõik trükkimiseks määratud pildid XIX sajangul otslauda. Lõppkokkuvõttes siis ka Bewick ei suutnud päästa puulõiget ta surmast; puulõige, mis enne oli olnud kunstniku eneseavaldamise must-valgeks keeleks, muutus nüüd lõplikult ainult trükkimisvahendiks, millel kunstiga otsekohe polnud enam midagi tegemist.

Varssi leiti aga veel parem reprodutseerimisvahend — fotomehaaniliste tsinkklišeede valmistamine. See andis edesi joonistuse veel paremini, odavamini ja täpsemini kui puulõige. Puulõige läks nüüd lõplikult hingusele, et tõusta kahekümnenda aastasaja tulekul vägevamini kui kunagi enne.

Albrecht Dürer.

Ilmutusraamatu ratsanikud.

Läind sajangu teisel poolel õppis Euroopa tundma Jaapani puulõiget. Jaapanis oli puulõikekunst veel vanem Euroopa omast. Sinna oli ta tulnud Hiinast. Esialgu ka siin oli puulõige must-valge pinna lineaarne jaotamine. Pärastpoole aga Jaapani puulõige arenes hoopis omalaadiliseks.

Jaapanlased nimelt hakkasid tarvitama puulõikes paljusid värve. Esiteks lisati juure üks, siis teine ja lõppeks arenes asi nii kaugele, et üksikud kunstnikud tarvitasid ühe puulõikepildi saamiseks kuni sada eriklõiseid, milledest igaüks trükkis äratõmbele mõne värvivarjundi. Nõnda jaapanlased saavutasid omis tõis haruldase pehmuse ja värvide harmoonia. Puulõige siin polnud miski juhuslik üksiku pildi paljundamisabinõu, vaid kunstnikule paljulubav avaldumisvahend.

Jaapani puulõike tundmaõpp mõjutas mitmeti üldse selleaegist Euroopa kunsti ja kaudselt mõjus muidugi kaasa ka puulõike uuestisünniks siin. Euroopa kunstnikud hakkasid jälle tundma huvi selle unustatud kunstivalla vastu. Kunstnikud võtsid ise puulaua kätte, et ühes isikus joonistajana ja vormilõikajana leida oma elamusile puulõikekeeles otsekohene väljendus.

Puulõike kõrval kergib esile ka sellele tehniliselt täiesti sarnane linoollõige. Linoollõige erineb eelmisest vaid selle poolest, et siin puulaua asemel lõigatakse pilt linoleumi. Linoleum on kohasem laiajoonelistele ja plakaatlikkude tööde jaoks.

Selle puulõike uuestisünni esimene tähtis tegelane oli inglane William Nicholson. Ta järelle tuli rida prantsuse ja saksa meistreid. Olgu siin neist mõned nimetatud. Šveitsi prantslane Felix Vallotton peaaegu hülgas musta joont valgel põhjal, enamikus ta tõist pilt koosneb üksi hästiasetatud must-valgeist laikudest. Sama võib ütelda ka norralasest Edvard Munchist, kes vahest üldse on selle sajangu alguse suurim puulõikemeister. Ta leidis nii palju huvitavaid tehnilisi võimalusi puulõike näiliselt üksluisse keele rikastamiseks, et ta tööd kuuluvad selle kunstivalla parimate saavutuste sekka. Saksa-maa tähtsaimad puulõikekunstnikud Eckmann ja Orlik tegid kõik võimaliku omal maal uuestiärkavale puulõikele sõprade võitmiseks. Orlik koguni ei kohkud tagasi pikast Jaapanireisist, et õppida kohal tundma jaapanlaste teoseid ja töötamisviisi.

Nüüd on puulõige saand noore kunstnikkonna armastatuimaks alaks. Siin on kerkind nii palju nimesid ja isikuid, et nende loetlemine viiks liig pikale.

Eestis on lugu siinamaani olnud kurvem. Meil vaadatakse graafikale üldse nagu miski teise järgu kunstile. Loomulikult see publiku suhtumine puulõikesse ja üldse graafikasse ei soodusta ta erilist õitselepuhkemist. Mujal maailmas suur tarvitajaskond, eriti puulõikepiltidega illustreeritud raamat annab palju tööd ja võimaldab ka suured saavutused.

Eesti vanemast puulõikest pole palju kõnelda, olgugi, et sel alal on olnud tegevad õige mitmed isikud. Olgu siin nimetatud kas või Eduard Jakobson, kes oma venna Carl R. Jakobsoni lugemikele valmistas puulõikeillustratsioonid. Ta pole aga loond midagi algupäraselt silmapaistvat, on sageli palju kopeerindki saksa magedaid eeskujusid.

Sajangu alguaastail oli puulõikealal silmapaistvalt tegev Mart Pukits. Temale järgneb pärast pikemat vaheaega rida noori jõude. Eesti iseseisvuse algpäivil asub sellele tööle Ado Vabbe juhatusel mitu noort kunstnikku „Pallase“ kunstikooli ringkonnist. Linoollõike albumeid ja mappe on ilmutand Eduard Viiralt, Paul Liivak, Felix Johannsen ja Ferdinand Sannamees. Neist pärastpoole Eduard Viiralt on kujunend silmapaistvaimaks puulõikemeistriks. Samal ajal ligikaudu ilmus linoollõigete mappe Aleksander Mülberilt, Peet Arenilt ja August Roosilehelt. Näitusil on esinend Günther Reindorff silmapaistvate linoollõigetega. Puulõikemappe on ilmund Jaan Vahtralt ja M. Laarmanilt.

Noorusmaas on ajuti ilmunud rida puulõikeid, mis ehk aitavad kunstihuviliste tähelepanu juhtida sellele huvitavale graafikaalale. Järgmises numbris peatume puulõike tehnilise külje juures.

T. Bewick.

Õngitsemine on terveim sport.

Õhku ja valgust!

A. Kallits.

1.

Igal spordialal on eitavaid külgi, kuid tervele, kui seda vähegi hoitakse, on õngitsemisel sama häa mõju kui vabas suvises loodus viibimisel üldse.

Palju noori vibutab suvel õngevibu! On õngitsemine vast ka teie lemmik, lugupeetud

lugeja? Ka see kirjutus tahab olla kõnelus mõtteosalistega, kes harrastavad õngitsemist, eriti noortega.

Välismaal on olemas õngitsejate klubid, korraldatakse õngitsemise võistlusi — ühesõnaga — kasutatakse kõik võimalused, mida õngitsemine võib pakkuda.

Meil on seni pöördud asjale vähe tähelepanu. See kirjutus julgub hellitada lootust, et küsimus kord ka meil kaalumisele võetakse. Eriti rõõmsameelsed noored võiksid asja algatajaks saada. Mida tuleks teha, sellest allpool.

Tuleks küsida, milliseid omadusi arendab õngitsemine? Mida ta pakub?

Eemalseisjad vangutavad möödaminnes pääd õngitseja üle. Küll on veider, mis löbu on nii tundide kaupa paigal istuda ja korki silmitseda?

Olete vahel täisealisigi mehi näind õngevibu vibutamast. Igatahes — õngitsemine enast aineliselt eitasu — see on kindel. Mees võib õhtul paari kalakesega koju minna, teine kord saab rohkem — ta ei püüa aga kalade pärast, vaid õngitsemise enese pärast, mille mitmekordne nõidus teda kalavee ligi tõmbab, samuti nagu küttimise võlu jahimeest metsa ja sohu, kust ta hilja koju tuleb, väsinud, kuid õnnelik. Kas pole teie, õngemees, samuti õnnelik, kui saite oma esimese kala (ma julgen arvata, et see oli mõni viidik, mis kuidagi külgepidi teie esimeseks rõõmuks konksu otsa jäi) või teie teine kala juhtus ootamatult suur olema. Seda rõõmu, eks ole? Ning kolmas kala (arvasite, et see veel suurem tuleb) — pisikene särjepoeg — seda pettumust siis!

Ja nii edesi — iga tulev silmapilk peidab eneses mõne uue üllatuse.

Just õngitsemine on rikas üllatusilt. Selles leidub sügav ilu neile, kel on seiklus- ja üllatusteotsija vaimu. Kes meist pole omal ajal unistand saada mererõõvliks või suureks sõjameheks, suuri tegusid korda saata, palju läbi elada, või pole ihaldand näha kaugeid, võõraid maid? Vist igauks. Ning jõe- või järvekallas on samasugune tundmatu, üllatusrohke maailm, mida kunagi täielikult tundma ei õpi, mis ial igavaks ei lähe, muidugi neile, kes oskavad midagi näha ja õppida ka väikestes asjades ja maitseada väikesi sündmusi.

Kalu on palju liike, on suuri ja tillukesi. Taevast on kord selge, päikseline — säääl sünge, hall või kiiresti jooksvais pilvis. Ümbrus oma peensustes on mõõtmatult vaheldusrikas. Õngitseja maitseb paljukordseid vaheldusi ja neis leiab rahuldust seiklusvaim. On huvitav, et elueast, kus tung sündmuste ja kauguste järele (nii 12—16 a.), leidub ka kõige enam õngitsejaid.

Õngitseja süveneb täiesti oma tegevusse, nii et vaevalt midagi muud samal ajal tähele paneb või mõtleb. Ta mõtted veerlevad kindlas ringis kalade ja eriti õngitsemistingimuste ümber. Nii unustavad õngitsemise ajal eluraskused, igapäevased väikesed ja suured mured, maailm oma askeldusega taandub kuhugi kaugele, minevikku. Seepärast näeme ka mehi, kuni auväärt hallpäädeni, kes ei väsi püsimast kalavee juures, et raske eluheitluse vahele puhata.

Õngitsemine ühendab poisikesi ja mehi. Esimesed otsivad seiklust, teised aga puhkust

ning vaheldust. Mõlemad leiavad oma. Tulles koju, naudivad teel loodust. Õngitsejad näevad päikese tõusu, näevad igasugust ilma. Loodus asetub neile paratamatult ligidale. Ja nüüdne linlane — ta on loodusele võõras; õngitsemine toob teda lähemale loodusele. Suvitajale, linlasele tuleb soojalt soovitada õngevibukunstnikuks hakata — vabandust — õppida. Kuid see õppimine pole igav, sest teda saadavad saavutused ja alaline areng — avaldugu see kas vibu käsitluses, tarvilikkude tingimuste tundmaõppimises ja neile kohanemises või sellega kaasas käivas saagi suurenemises.

Vilumus õngitsemises toob kaasa järgmised omadused, osalt ka nõuab neid eelduseks ja arendab kindlasti:

Püsivus. Vilunud õngitseja võib tundide, isegi päevade kaupa ühel kohal püsida, kui tarvis. See juhtub sagedasti, sest enamjuhul ei saa kalu taga ajada (mõned väga osavad mehed suudavad siiski jälgida kalaparve liikumist), vaid peab neid kannatlikult ootama.

Rahulik peab olema, mitte pääd kaotada üllatuse puhul, mis sagedased. Samuti mitte kärsitu olla ja närviliseks muutuda, kui kalad erakordselt hästi võtavad ja palju suuri kalu õnge satub.

Ärritusest värisev käsi ei suuda õnge õigesse kohta vette heita. Tasa ja targu — see kõnekään sobib õngitseja kohta kui mutter kruvile.

Tähelepanu! Sellele tuleb algajaid alati manitseda.

Kiire otsus- ja teovõime arenevad uskmalt hästi õngitsemise juures, kus järgnev moment ei tea mis kaasa võib tuua, harilikult ka seda, mida kõige vähem oodata.

Teravmeelsus on õngitseja sõber. Lihtsalt ja ruttu kuhugi rohtu kinni jäänd konks vabastada — seegi ülesanne harjutab.

Kavalust, mis on teravmeelsuse vend, seega ka õngitsejale mitte vaenlane.

Edesi osavus, silmamõõt, täpsus liigutustes ja ettevaatlikkus.

Tuleb meeles pidada, et õngitsemine on kahevõitlus inimese ja kala vahel, kus võidab kavalam ja kiirem.

Isiklikult suutsin „vormis olles“ õngekorgi pea täpselt sinna visata, kuhu tahtsin.

Tavaliselt on paremad saagikohad kasvudevahelised „augud“, läbimõõdus sageli sentimeetrit kümme — viska õng sinna sisse kaldalt nii, et konks kuhugi kinni ei jääks — peagi näit. jões kannab veevool korki edesi — see on ülesanne.

Ettevaatlikult tuleb püügikohale läheneda, sest kala kuuleb — tal on õige terav „kõrva“-kuulmine.

Lõpuks — õngitsemisel maksab täiesti skoutide ja noorseppade kuldne käsk: Ole valmis!

Pääle muu mõjub õngitsemine ka nägemisele — vaadata tuleb enamasti kaugele. Kuid — sageli vastu päikest. Viimane küll pole

hää. Samuti tervist tuleb hoida, ei tohi külmetada. Hommikul on rohi külm, härmatand, vesi külm.

Pää peab olema kaetud (päikesepiste!). Vee ligidal on päikesevalgus vee peegelduse tõttu eriti ere — laiaääriga kaap või pika nokaga müts on õngitseja „vormimüts“. Tervist parandab õngitsemine nagu terve loodus, konte ta ei murra, lihaseid ei venita, liikmeid ei põruta, südant ei riku, nagu mõni teine sport.

3.

Andku see vähenõudlik kirjutus õngitsemisesõpradele veel järgmist edesi, mis lubasid eespool:

Õngitsejad kohapääl võiksid loonuda õngitsemise klubi ümber. Ühisel jõul on võimalik paremaid tingimusi luua, näit.:

1) Kalavete rentimisega ja ühise kasutamiseiga on liikmeil paremad võimalused;

2) Säilitades kalu. Veekogudes, mis kasu-

tada klubil, tuleks keelda muuviisiline piik, peale õngitsemise, kui seda nõuab kalade vähesus või muu.

3) Ühiselt õngitsemistarbeid muretsedes.

4) Õngitsemise arendamisega, stiilide, võtete kultiveerimisega j. m.

Klubis võiks arutada kõiksugu õngitsemisega seotud küsimusi, ühiseid vastavaid ettevõtteid korraldada jne. — üldse tegutseda nagu igal muul spordialal puhkepäivi tulusalt veetes.

Kui asi idaneb, võib tulevikus kokku kutsuda õngitsejate kongressi—see annaks õngitsemisele juba laiemat aluse. Kuid enim loogem kohtadel kitsad alused. Õngitsemine on ligidalt seotud noorte hingeeluga, ja ta mõju piirid, nagu nägime, laiad.

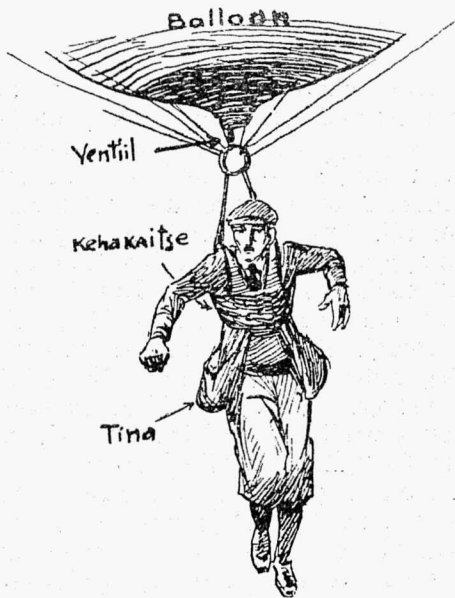
Ärgem jätkem siis kasutamata selle ala kasvatustlikke väärtusi elureformi, eluterve ilmavaate seisukohalt; ei tohi jätta sööti ala, kus nii palju õhku ja valgust!

Seitsmepenkoorma saapad *).

Seitse penikoormat on liialdus. Aga sajameetriline hüpe juba oleks päris kena, päälegi et ta on võimalik. Ameeriklasil on see juba saand spordiks, millal jõuab ta meile?

Spordiabinõud on hüppajal väikeses kohvris kaasavõetavad. Päämiseks tähtsuseks on siin vesinikuga täidetav balloon umbes 5 m. läbimõõdus. Arukas noorusmaalane võib kohe arvata välja selle mahu — umbes 65 kubikmeetrit, mida on küllalt 80 kilogrammi õhku tõstmiseks. Asi korraldatakse nõnda, et hüppaja koos riie- tega kaalub vähe enam kui 80 kilo — viis või neli naela üle selle. See on võimalik saata korda küljetaskutes asetsevate tinaraskustega, mida häda puhul võib heita alla.

Kes end sel moel teind nii kergeks, et kaa-

Hüppe varustus mahub väikesesse kohvrisesse.

lub vaid veel viis naela, võib oma isiklikkude säärttega teha sajameetrilisi hüppeid kõrgusse ja kaugusse, kui ta osavasti kasutab tuult. Suurlinnade läheduses aga tuleb hoolega valida hüppepaik, sest hulk sportlasi juba on saand surma elektri kõrgepinge traadistikuga kokku puutudes, kus vool põletab inimkeha sööks.

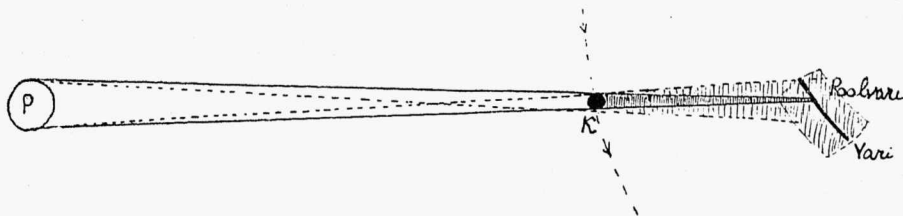
*) Vaata kaanepilt.

LOODUSESÕBRA NURK

Eelolevaks päikesevarjutuseks.

29. juunil s. a. saame jälle näha päikesevarjutust, olgugi osalist. Päikesevarjutusel riivab kuu varjukoonuse ots maakera pinda, sest kõik kolm taevakeha: päike, kuu ja maakera tulevad sellal ühele sirgjoonele. Seda momenti nimetatakse noorkuu „loomiseks“: kuu on pöördunud valgustatud küljega täiesti päikese poole ja maakeralt näha ei ole.

See tuleb sellest, et kuu ringtee ümber maakera ei asu mite ühes ja samas tasapinnas maakera ringteega ümber päikese ja ainult kahes punktis lõikub viimasega (n. n. sõlmed). Juhtub noorkuu „sõlme“ kohal, on päikesevarjutus möödapääsmata. Teistel noorkuudel aga läheb kuu päikesest kas kõrgemalt või madalamalt mööda ja ei varja teda,

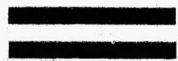
Kuna päike valguse allikana on nähtava läbimõõduga keha, tekib kuu taga täis- ja poolvari, mis maani ulatub, nagu joonisel näidatud. Täisvarjus päikest ei ole sugugi näha, teda varjab kuu täielikult (täisvarjutus), poolvarjus aga on päike kuukettaga kaetud ainult osalt (osavarjutus). Kuu liikumise tõttu ümber maakera liigub kiiresti ka ta vari ja tõmbab maapinnal varjutuse riba, mille keskel näha täisvarjutus, kõrval aga osavarjutus. Mida kaugemale läheme varjutuse keskjoonest, seda väiksemaks jääb varjatud päikese osa. Üldiselt on päikesevarjutus näha piiratud maaalal, mis igakord ette tuleb enam-vähem uues kohas maapinnal, ja sellep. ei saagi meie iga päikesevarjutust näha ja loeme selle kohta kalendrist seletuse: „meil näha ei ole“.

Päikesevarjutus võib olla ainult noorkuu päeval, noorkuu „sündimisel“, millal päike, kuu ja maakera asuvad ühes ja samas suunas. Siiski ei kordu päikesevarjutus igal noorkuupäeval.

sest maakera liikumise tõttu ei kordu järgmine noorkuu endises seisakus. Aga umbes poole aasta pärast, s. o. kuueandal noorkuul pärast päikesevarjutust, jõuab maakera jälle kuu ringtee „sõlme“ kohale ja varjutus kordub. Käesoleval aastal ongi varjutused 29. juunil ja 24. detsembril. Viimast meil näha ei ole, kuna esimest saame vaadata k. 6.30 ja 8.30 vahel hommikul. Suurima varjutuse moment on umbes k. 7.30.

Kaks nädalat enne päikese varjutust, täiskuu päeval, kui päike, maa ja kuu jälle asuvad ühes suunas, kuid kuu maa taga, satub kuu omakorda maakera varju ja tekib kuuvarjutus. Need päevad on 15. juuni ja 8. detsembril, kuid kumbagi varjutust meil näha ei ole, s. t. nad on meie aja järele päeva, millal täiskuu näha ei ole. Juhtub 29. juunil hommikupoolel selge ilm, ei jäta noorusmaalased seda huvitavat loodusenähtust tähele panemata.

Joh. Käis.

M a l e.

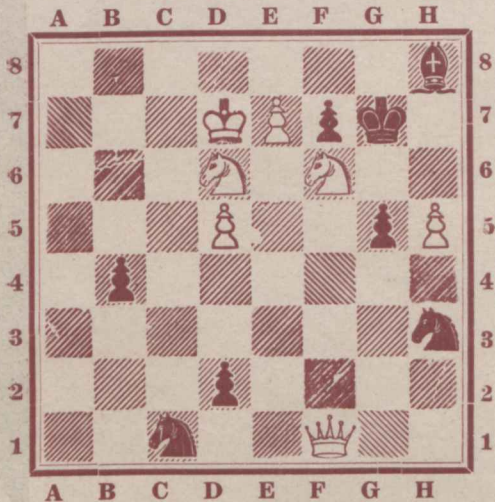
Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 21.

Kokku säädnud Evald Karp (Tallinnast).

„Noorusmaa“ originaal.

Mustad.

Valged.

Valged: Kd7, Lf1, Rd6, ja f6, Ed5, e7, ja h5.

Mustad: Kg7, Oh8, c1 ja h3, Eb4, d2, f7 ja g5.

Valged algavad ja annavad matt kahe samuga.

Selle ülesande lahendamine annab võistlusel kaks punkti.

O. Nemo ülesande nr. 18 lahendus.

1. Lf2 — c2, Re5 : d3,
2. Lc2 — c8 annab matt.
1. (Lf2 — c2), Re5 — g4,
2. Rd3 — f4 annab matt.
1. (Lf2 — c2), ükskõik,
2. Rd3 — f2 annab matt.

Õigeid lahendusi saatsid

lõpumängule nr. 10:

V. Mikenas, Evald Karp, A. Grünberg, K. Tramborg, Erich Laasi ja Arnold Oksa (Tallinnast), Paul Maivel (Haapsalust), B. Treinbuk (Vetikist), Gustav ja Ants Vehtersteinid (Vändrast), V. Kirsfelt ja Martin Villemson (Pärnust), Paul Nero (Rakkest), A. Karu (Tartust), Johannes Hinto (Rakverest), V. Põld (Kuivastest);

ülesandele nr. 18:

Arnold Oksa, Erich Laasi, A. Grünberg, Ev. Karp, K. Tramborg, Hubert Antou ja V. Mikenas (Tallinnast), A. Karu (Tartust), Erich Laumets (Kudinalt), M. Villemson ja V. Kirsfelt (Pärnust), Endel Markson ja Joh. Hinto (Rakverest), V. Põld (Kuivastest), Paul Nero (Rakkest), Paul Maivel (Haapsalust), Ants Vehterstein (Vändrast), A. Kurut (Kil.-Nõmmelt).

Ülesandele nr. 16: K. Tramborg; ülesandele nr. 17: A. Augasmägi (Haapsalust).

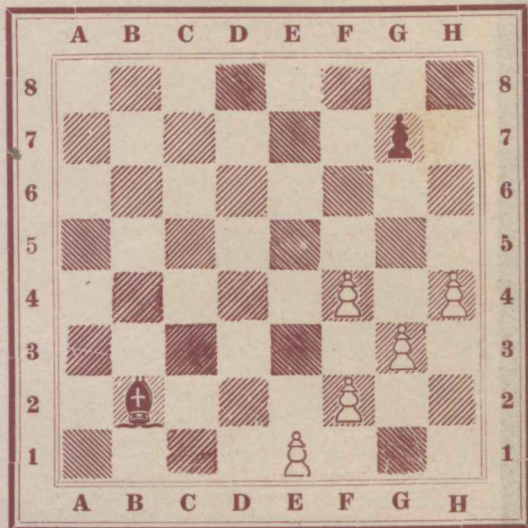
K a b e.

Toimetaja A. Burmeister.

Lõpumäng nr. 11.

Kokku säädnud H. Credner.

Mustad.

Valged.

Valged: L e1, f2, f4, g3, ja h4.

Mustad: K b2, L g7.

Valged algavad ja võidavad.

Selle ülesande lahendamine annab võistlusel kaks punkti.

Õiendus.

Eksituse tõttu on märkus kõrvallahenduste kohta, mis A. Grünbergi ülesande nr. 7 kohta käis, A. Burmeisteri lõpumängu nr. 8 lahenduse juure lisatud. A. Burmeisteri lõpumäng nr. 8 ei võimalda kõrvallahendust.

E. Karpi lõpumängu nr. 9 lahendus.

1. g5—f6, K d4 : g7,
2. d2—e3, f2 : d4,
3. h4—g5, h6 : f4.
4. d6—c7, b8 : d6,
5. K a3 : f8 : h6 : e3 : c5, h2—g1 K,
6. K. d8—h4, K g1 : b6,
7. as : c7, h8—g7,
8. K h4—d8 ja võidab.
5. . . . . , a7—b6,
6. a5 : c7, h2—g1 K,
7. K c5—a7, K g1—h2,
8. c7—c8 K jne.

Sellel ülesandel viivad ka kõrvallahendused sihile.

Õiged lahendused saatsid: lõpumängule nr. 8: A. Grünberg, Evald Karp, Anatoli Jakobson, K. Tramborg, „Erkas“ ja V. Mikenas (Tallinnast), Paul Maivel (Haapsalust), Endel Markson (Rakverest), Robert Keres, Paul Töldsep ja Julius Rosin (Tartust), Kirill Tünder (Viljandist), V. Mudi (Valtust), A. Augasmägi (Harkust), V. Põld (Kuivastest), A. Kurut (Kil.-Nõmmelt), P. Särglepp (Aasperest), B. Treinbuk (Vetikist), Paul Nero (Rakkest), Ants ja Gustav Vehtersteinid (Vändrast), V. Kirsfelt ja M. Villemson (Pärnust);

NOORUSMAA

ILMUB KAKS KORDA KUUS

Tellimishind aastas 400 mk., pool-
aastas 200 mk., veerandaastas 100 mk.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse trükkikoda, Pikk t. 2.

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AR